

# Чытач — самы лепшы рэжысёр

## Мастацкія кнігі Раман Матульскі прызнае толькі ў друкаваным выглядзе

Дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь Раман МАТУЛЬСКІ — асоба ў нашай краіне і ўвогуле ў свеце вядомая. Ён удзельнік многіх міжнародных канферэнцый, на якіх часта выступае з дакладамі, ініцыятар шэрагу сур'ёзных пачынанняў у галіне міжнароднага бібліятэчнага супрацоўніцтва. Доктар педагагічных навук, аўтар мноства навуковых публікацый. Зусім нядаўна ў выдавецтве “Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі” пабачыла свет яго кніга “Бібліятэкі Беларусі. 3 мінулага ў будучыню”. А днямі Раман Сцяпанавіч адсвяткаваў свой юбілей. Наш карэспандэнт сустрэўся са спадаром Матульскім і задаў некалькі пытанняў.

мы бачым адну лінію, добрую ці дрэнную — справа нават не ў гэтым, галоўнае — усёго толькі адну лінію рэжысёра. А чытач — самы лепшы рэжысёр. Бо кожны чытач вымалёўвае свой Сусвет.

У гэтым плане больш мабільныя электронныя сродкі...

І ўсё роўна і яны не могуць вырашаць тую шматаблічную задачу, якая падуладная кнізе. Як прыклад — 10—50 тэлевізійных каналаў, атрыманых з дапамогай спадарожніка. Шчоўкаеш, пераклучаеш, нешта шукаеш, а што ў памяці застаецца, што сілкуе эмоцыі?! Азірніцеся: чалавецтва памятае сябе, колькі памятае кнігу, колькі захавана памяці ў кнізе.

— І ўсё ж кніга для вас — і прадмет працы... Ці не адчуваеце стомленасці ад пастаяннай работы з кнігай?

— Стомленасці не адчуваю. Іншая справа, што знаёмства з многімі кнігамі не толькі адкрывае мне новае, але і пераконвае, што аўтары ў сваіх уласных адкрыццях сусвету паўтараюцца. І тым не меней ад кнігі нельга стаціцца. Бо сабраныя разам думкі, па рознаму выкладзеныя, няхай сабе і адны і тыя ж думкі, — яны ўсё адно пашыраюць прастору нашых уяўленняў пра жыццё.

На пачатку сваёй бібліятэчнай кар’еры я загадваў аддзелам камплектавання бібліятэкі Беларускага ўніверсітэта культуры. Адзін раз на тыдзень нас запрашалі ў бібліятэчны калектар пазнаёміцца з навінкамі і адабраць нешта. Памятаю, як хацелася патрымаць у руках кожную кнігу. Сёння, відаць, каб працаваў у тым жа біблектары, то ўжо нешта прапусціў бы. Прышла пэўная сталасць, меней кіруюць эмоцыі. Як-нік, лічы, з пятаццаці гадоў у прафесіі.

— І якім быў пачатак?

— Культасветвучылішча ў Самбары, на Львоўшчыне. Установа наша знаходзілася ў манастырскіх сценах. Гэта таксама стварала пэўную атмосферу таемнасці.

— Вы доўгія гады займаецеся гісторыяй кнігі. Хто са слаўтых кніжнікаў і цяпер, з вышынні сённяшняга часу, уражвае сваім стаўленнем да асветніцтва?

— Уладзіміраў... Гэта той аўтарытэт, на які будучы раўняцца яшчэ многія і многія пакаленні бібліятэказнаўцаў, гісторыкаў кнігі.

Аглядаючыся на даследаванні, увогуле стан кнігазнаўства, часам крыўдна становіцца, што гісторыя менавіта беларускай кнігі, гэты велізарны пласт беларускай культуры вельмі і вельмі слаба даследаваны. А кніга ж — люстэрка. І гісторыя беларускай кнігі — гісторыя беларускага грамадства.

Беларусь — шматканфесійная краіна. Мы часта паўтараем гэтую ісціну. І разам з тым мала звяртаем увагі на езуітаў, іудзеяў, іншыя народы, чые кніжныя скарбы тут, у Беларусі, фарміраваліся. Паводле дадзеных Міколы Нікалаева, у нас было каля 100 бібліятэк у каталіцкіх саборах. А што мы ведаем пра іх? Так, больш вядомыя бібліятэкі Супрасля, Жыровіч, Лаўрышава. Іх калекцыі складалі па 3—5 тысяч асобнікаў. А былі ж калекцыі і па 15—20 тысяч! На Беларусі толькі на беларускай мове друкавалі і некалькімі шрыфтамі — кірыліцай, лацініцай, арабскай вяззю... Чаму ж тады тысячы кніг сталі падчаркамі, аказаліся па-за ўвагай даследчыкаў?! Так, працэс даследавання “белых плямаў” складаны яшчэ і таму, што цяпер гэтыя кнігі раскіданыя па ўсім свеце, знаходзяцца ў Літве, Польшчы, Украіне... І тым не менш наспеў час для карпатлівай працы, для стварэння цэласнага ўяўлення пра культурную спадчыну Беларусі.

— Раман Сцяпанавіч, вернемся ў нашы часы... У сённяшнім важным распарадку чытання якая кніга больш месца займае — друкаваная ці электронная?

— Гэта гледзячы як трактаваць слова, паняцце “кніга”... Калі размова пра атрыманне інфармацыі, то, зразумела, больш працу з электроннымі носьбітамі. У нас і ў бібліятэцы дакументаз-

варот — у электронным выглядзе. А мастацкая кніга для мяне існуе толькі ў друкаваным выглядзе. Прыкладу такі прыклад. Мы падрыхтавалі электрон-

“ Аглядаючыся на даследаванні, увогуле стан кнігазнаўства, часам крыўдна становіцца, што гісторыя менавіта беларускай кнігі, гэты велізарны пласт беларускай культуры вельмі і вельмі слаба даследаваны. А кніга ж — люстэрка. І гісторыя беларускай кнігі — гісторыя беларускага грамадства.

ную бібліятэку па беларускай і рускай літаратуры для хатняга чытання. Зрабілі гэта, каб даць магчымасць ліквідаваць няроўнасць сярод гараджан, перад якімі адчыненыя дзверы розных па насычанасці бібліятэк, і вясковых школьнікаў. 1500 твораў сабраныя разам. Бяры, устаўляй у камп’ютар — і чытай сабе на здароўе. Вось і я паспрабаваў з экрана чытаць любімага мной Мікалая Васільевіча Гогаля. Не, не чытаецца, няма ранейшай асалоды, якая была пры знаёмстве са звычайным, кніжным “Тарасам Бульбай”.

— Раман Сцяпанавіч, адкрыце ўсё ж такі сакрэт, як так склалася, што выбралі бібліятэкарскую спецыялізацыю? Нехта быў прыкладам?..

— Прыклад — мой бацька. Ён паспытаў розных прафесій. Але быў і бібліятэкарам. У шостым класе мы пісалі ў сваіх Навасельцах сачыненне пра выбар будучай прафесіі. Я напісаў, што хачу быць бібліятэкарам. Муціць, адтуль усё і пачалося...

— Што параілі б таму маладому чалавеку, які выбірае прафесію бібліятэкара?

— Кніжная прастора падобная да акіянічнай бязмежнасці. Мы пакуль толькі ўступілі ў той акіян. Любіце сваю прафесію — і кожнага з вас чакаюць адкрыцці!

Гутарыў Мікола МІРШЧЫНА, фота Кастуся ДРОБАВА.



— Раман Сцяпанавіч, ці памятаеце першую кнігу, якую вы прачыталі?

— “Муха-цакатуха” — першая мая кніга, якую, лічу, проста нельга забыць. Памятаю першыя сустрэчы з рускімі народнымі казкамі. І ведаеце, у сённяшні прагматычны час тыя ўражанні ад сустрэч з казачным вымярэннем нашай прысутнасці ў свеце падаюцца надзіва моцнымі, здаецца, яны ўплывалі на фарміраванне свядомасці на працягу многіх гадоў. Ад казак і асэнсаванне таго, што нічога ў свеце лепшага за кнігу няма.

— І таму ў вас дома поўны гаспадар — кніга?..

— Ды не, усёго толькі штосьці ёсць з кніг дома. А так, яшчэ на

лавека як пра кнігу, якую трэба прачытаць, спасцігнуць. Вусныя камунікацыі шмат значаць для нашай свядомасці... Калі вяртацца ў маленства, то я рос у нейкай надзвычай прыемнай атмасферы зносін розных пакаленняў. Тэлевізар не забіраў увагу, бо ён з’явіўся ў нашай вёсцы, калі я ў школу пайшоў. Памятаю доўгія размовы дзядулі, бабулі. Збіраліся іх равеснікі, вяліся бясконцыя апаведы не толькі пра прыватную памяць, але больш за ўсё пра ўладкаванне Сусвету. У мяне ёсць такое захапленне — збіраю кінафільмы на біблейскія тэмы. І часам гляджу той ці іншы фільм і адкрываю для сябе амаль знаёмы сюжэт. Успамінаю,

здзіўляюся, што ён мне знаёмы з вясковых расповедаў. Магчыма, крыху ў іншай інтэрпрэтацыі, але тым не меней сутнасна, знакава знаёмы, ужо адкрыты мамі і прашчурамі, ды, відаць, яшчэ раней — прашчурамі маіх прашчурараў. Вуснае сумоўе

мацнейшае яшчэ і таму, што стасункі адбываюцца вочы ў вочы. Кола замкнутае... І толькі кніга набліжаецца да гэтага, таму многіх і захапляе, бярэ ў псіхалагічны палон.

Аўтар выбудовае канву, пракладае спецыялізацыю. А напісанае і выдрукаванае — ужо прастора для фантазіі, для работы чытача. Таму я асабіста з’яўляюся праціўнікам хуткага чытання. Справа ж, відавочна, у тым, як прааналізаваць адкрытае ў чытанні, як укласці яго ў сваю свядомасць, а не проста фізічна перанесці ў сябе пэўную інфармацыю. Кніга малое вобраз, а далей ідзе праца чалавека. Кіно ж — зусім іншая справа. Там

“ ...10—50 тэлевізійных каналаў, атрыманых з дапамогай спадарожніка. Шчоўкаеш, пераклучаеш, нешта шукаеш, а што ў памяці застаецца, што сілкуе эмоцыі?! Азірніцеся: чалавецтва памятае сябе, колькі памятае кнігу, колькі захавана памяці ў кнізе.

пачатку асэнсавання, якой прафесіяй займаюся, узяў сабе за правіла — не ствараць дома асабістую бібліятэку.

— Гэта вы маеце на ўвазе, што не трэба трымаць у кватэры дзве-тры тысячы кніг?..

— Перазджаў на новую кватэру, перавозіў з сабою і кнігі, але не бібліятэку.

— А ўвогуле, калі гаварыць пра ўплывы кнігі, то наколькі яны моцныя для вас цяпер? Хто з пісьменнікаў прыцягвае найбольшую ўвагу? З кім звяртаеце жыццё?

— Мацней за кнігу можа быць толькі прыватная гутарка, размова з цікавым чалавекам. Нездарма ж часам гавораць пра ча-